

Når sykdom blir våpen

Stig S. Frøland

Biovåpen: veien til Armageddon

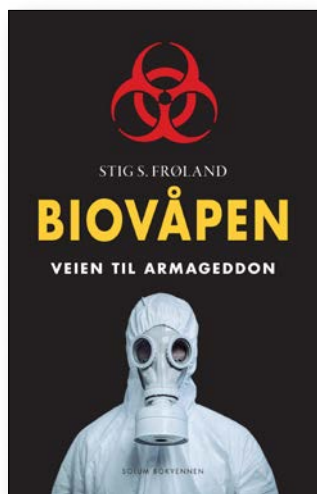
Oslo: Solum Bokvennen, 2024

365 s.

ISBN 9788256029976

Michael 2025; 22: 296–297.

doi: 10.56175/michael.12635

Biovåpen bruker biologiske agens, som bakterier, virus eller andre mikroorganismer, for å forårsake sykdom eller død. Stig S. Frøland gir en sammenhengende framstilling av bruken av slike våpen gjennom historien, fra hettittene 2000 år før vår tidsregning og til dagens debatt om covid-19-virusets opprinnelse. Selv om skadeomfanget kan bli enormt, og utviklingen på feltet rivende, så omtales biovåpen lite i offentligheten, skriver Frøland.

Premisset for boka er å drøfte risikoen for masseødeleggelse. Slik man siden Hiroshima har fryktet kjernevåpen, argumenterer forfatteren for at biovåpen bør vekke tilsvarende uro. Tittelen viser til potensialet for et armageddon. Frøland framhever hvor vanskelig det er å styre biovåpen uten å ramme sine egne, og hvordan de historisk har blitt ansett som etisk forkastelige.

Biovåpen har sjelden vært brukt, og har aldri dominert en krig, selv om både Tyskland under første verdenskrig og Japan under den andre tok dem i bruk. Det er påfallende at slike våpen, på tvers av tid og kultur, er blitt rammet av særlig moralsk fordømmelse – et syn som ikke i samme grad gjelder kjernevåpen. Dette paradokset kunne gjerne kommet enda bedre fram. Armageddon har uteblitt, kanskje nettopp fordi biovåpen vekker så

sterk moralsk avsky – også hos aktører som ellers har få kvaler. Hvorfor er det nettopp denne våpentypen som utløser slik etisk forargelse?

Den helhetlige framstillingen av biovåpenets utvikling er holdt i et enkelt og lettest språk, og treffer leseren hardt. Ikke minst den japanske grusomheten i Mandsjuria gjør inntrykk. Sammenhengen mellom hendelser, med eskalering og de-eskalering, trer fram. Samrøret mellom militære interesser, politiske hensyn og ønsket om vitenskapelig utvikling viser hvor sammensatt feltet er.

Bioterror får også sin plass. I terror ligger ikke bare skaden som oppstår, men også frykten som følger med. Sammenblandingen mellom religiøse sekter og bioterror, slik som hos Rajneeshi-sekten i USA, viser både hvor fascinerende enkelt det kan være å skaffe seg farlige mikrober, og hvor avhengige vi er av den enkeltes samvittighet for at slike hendelser ikke skal skje oftere. Informasjonskrig og bruken av biovåpen er også omtalt i eget kapittel.

Det må ha vært utfordrende å finne kilder til mange av hendelsene som beskrives. Mye er nok hemmeligholdt, både når det gjelder eksperimenter og hendelser hvor biovåpen har vært brukt. Mangelen på kilder preger noen kapitler, som for eksempel drøftingen av hvorvidt Iran har et biovåpenprogram. Men forfatteren fortjener ros for å ta sats og forsøke å sette sammen bruddstykkene som vi tross alt kjenner, til et helhetlig bilde. Så får vi heller leve med at noen «skyggebilder» forblir utydelige.

Flere ganger fikk jeg lyst til å drøfte boka med dem rundt meg. Leger står sentralt i både utvikling, bruk og opprettelsen av biovåpenprogram. Hvordan kan vi ende opp med å bruke vår kunnskap til noe som kan skade så mange? Eller – for å snu på det – hva hindrer de fleste i å gjøre det? Mer kunne vært belyst og flere perspektiver kunne vært trukket inn, men konklusjonen er likevel klar: Boka reiser viktige spørsmål og bidrar til refleksjon om verden rundt oss. Den er verdt å lese.

Mari Asphjell Bjørnaas
mabjornaas@gmail.com

Mari Asphjell Bjørnaas er spesialist i indremedisin, ph.d. og er overlege ved Nasjonal behandlingstjeneste for CBRNE-medisin, Oslo universitetssykehus.